

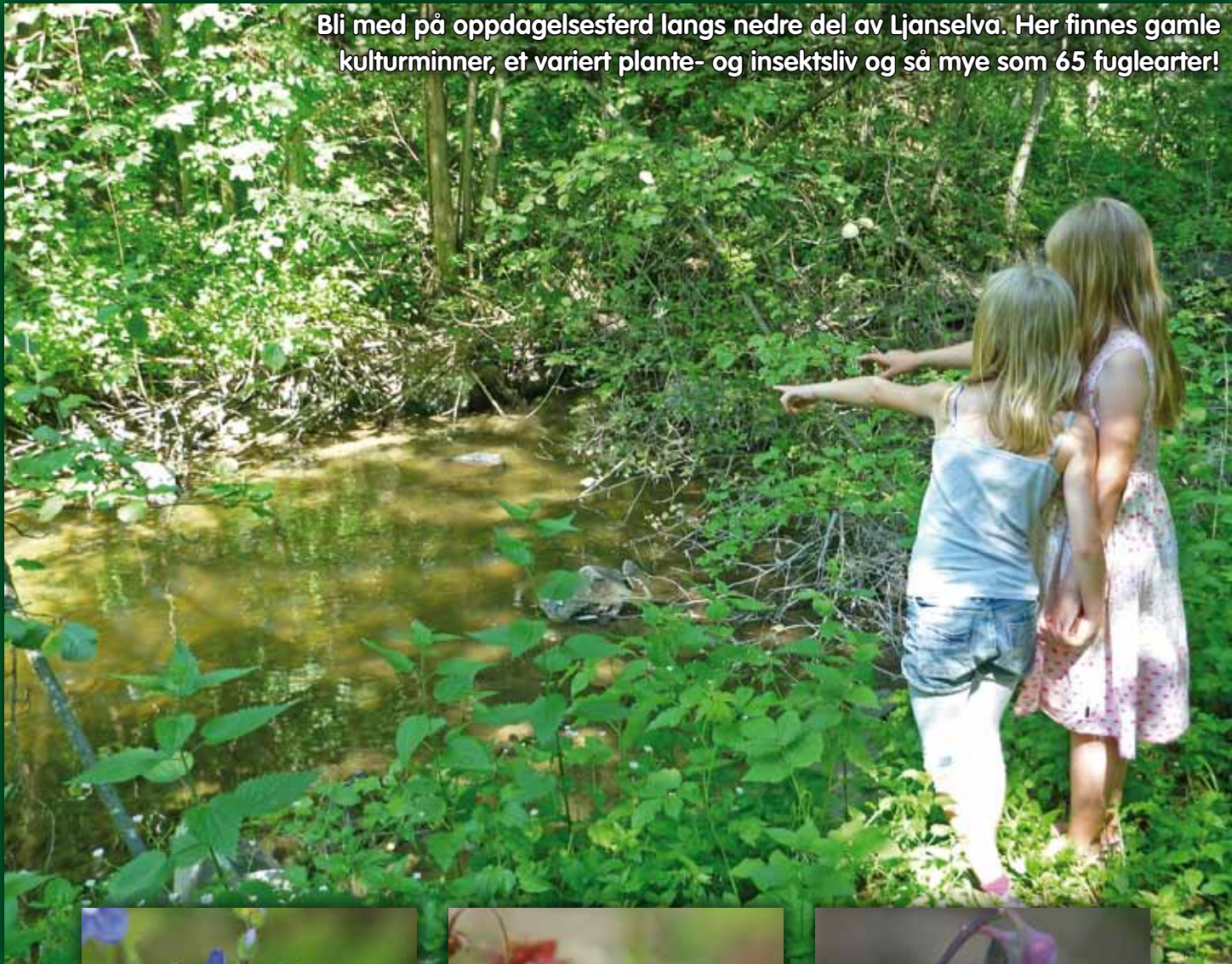
KART I BAKPERMEN!

Naturkart for Nedre Ljanselva

Catrine Curle

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Bli med på oppdagelsesferd langs nedre del av Ljanselva. Her finnes gamle kulturminner, et variert plante- og insektsliv og så mye som 65 fuglearter!

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus
www.noa.no

Innhold

Biologisk mangfold	3
Naturkartene	3
Hva er et vegetasjonskart?	3
Ljanselva – biologisk mangfold og kulturhistorie	4
Post 1 Leikvoll.....	4
Post 2 Gråor-askeskog	6
Post 3 Maurtue	8
Post 4 Kruttverket.....	8
Post 5 Planter langs stien	9
Post 6 Ljansviadukten	11
Post 7 Lavurtgranskog.....	12
Post 8 Strutseving.....	12
Post 9 Alm- lindeskog	13
Post 10 Eng.....	13
Post 11 Gråseljekratt	15
Vegetasjonskart med natursti	16
Fremmede arter.....	17
Fugler i området.....	17
Treslag i området.....	18

Ordforklaring

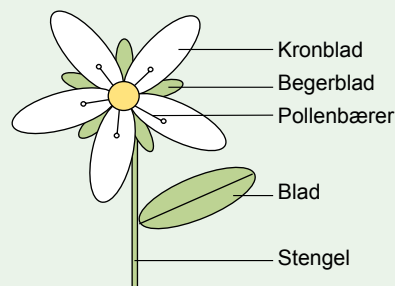
Jordstengel – underjordisk del av stengel (ikke rot).

Kjertel – et lite organ som skiller ut stoffer.

Kjertelhår – hår med klebrig, ofte kuleformet spiss.

Sambu – både hann- og hunnblomster på samme plante.

Særbu – hannblomster på noen planter. Hunnblomster på andre.

Takk

En stor takk til alle som har bidratt i arbeidet med dette heftet! En spesiell takk til Hilde Friis Solås som har vært drivkraften bak NOAs naturkart, Gjermund Andersen for faglig hjelp og David Keeping som har gjort layout. Vi takker også for finansiell støtte fra Byrådsavdelingen for miljø- og samferdsel.

Redaksjon

Tekst og bilder:

Catrine Curle (hvis ikke annet er anvist)

Layout: David Keeping

@ Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 2010

Kilder

Andersen, A. 1993 Spennende trær og planter langs Ljanselva. Miljøprosjekt Ljanselva. Oslo og Omland Friluftsråd, Oslo

Andersen, A 1994. Kulturvandring langs Ljanselva.

Bendiksen, E. Og Bakkestuen, V. 2001. Naturtyper langs Ljanselva. Kartlegging og verdisetting av biologisk mangfold. Rapport nr. 1 Frilufttaten, Oslo Kommune.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12: 1-279.

Gederaas, L., Salvesen, I. & Viken, Å. (red) 2007. Norsk svarteliste 2007. Artsdatabanken.

Kålås, J. A., Viken, Å. & Bakken, T. (red.) 2006. Norsk rødliste 2006. Artsdatabanken.

Lid, J. & Lid, D. T. 2005. Norsk flora. 7. Utgave ved Reidar Elven. Det Norske Samlaget.

Mossberg, B., Stenberg, L. 2007. Gyldendals store nordiske flora. Norsk utgave. Gyldendal Norsk Forlag.

Pedersen, A. Ø. 2001. Viltet langs Ljanselva. Kartlegging av viltområder. Rapport nr. 2 Frilufttaten, Oslo kommune.

Skard, O. 2003. Ville vekster: røtter i kulturhistorien. Landbruksforlaget, Oslo.

Svensson, L. Og Grant, P. J. , Mulla, K. & Zetterstrøm, D. 2004. Gyldendals store fugleguide – Europas og middelhavsområdets fugler i felt. 2. rev. utg. Norsk utgave ved V. Ree (red), J. Sandvik & P.O. Syvertsen. Gyldendal Fakta, Oslo.

Biologisk mangfold

Vi vil vise deg noe av den store variasjonen som finnes selv i dette lille området. I Norge finnes det så mye som 60 000 ulike dyre- og plantearter. Allikevel er dette bare en liten del av alle artene som finnes i verden. På slutten av 2010 kom det en ny norsk rødliste. Dette er en liste over plante- og dyrearter som er sårbare eller står i fare for å bli utryddet. Den er lang. Rødlista forteller oss at de største truslene mot disse artene er arealendringer som skogbruk og menneskers utbygging. Det forsvinner et lite stykke Norge hver dag! Arter forsvinner ikke alltid med en gang selv om man ødelegger store deler av leveområdet. Men etter en tid kan artene likevel dø ut. Det er farlig å være få. Når det er få individer igjen av en art skal det bare en tilfeldighet til for at den dør ut. Det er også viktig at de områdene som er igjen er sammenhengende. Da kan dyr og planter av samme art holde kontakten med hverandre og formere seg. Men hva kan så du gjøre? Hvorfor forteller vi dette til deg? Fordi du betyr noe! Fordi hver og en av oss har et ansvar for hvordan det går med naturen vår. **Vi ønsker å dele naturgledden med deg fordi: Det vi er glad i – det har vi lyst til å verne om!**

Naturkartene

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus har så langt laget 17 naturkart for områder i Oslo. Flere er underveis. DU kan laste ned heftene fra våre hjemmesider: www.noa.no

Heftene inneholder informasjon som er bygd opp rundt et **vegetasjonskart** som finnes i bakpermen.

Hva er et vegetasjonskart?

Er ikke skog bare skog? Kan det være noe system i **hvor** ulike typer skog finnes? Alle ville planter lever i en stadig konkurranse med hverandre. De må konkurrere om vann og næringsstoffer til røttene sine og om å få lys til bladene sine. Den planten som er best tilpasset miljøet på voksestedet, vil vinne denne kampen. Hvilke planter som vokser i et område bestemmes av **økologiske faktorer**. Økologiske faktorer er f. eks. vanntilgang, klima, snødekke, berggrunn, jordsmonn og næring, og ikke minst dyr og andre planter. De plantene som vokser et sted er de som utnytter og tåler de økologiske faktorene best på akkurat det stedet. I områder som har fått utvikle seg gjennom noen hundre år, er det derfor langt fra tilfeldig hvilke planter som vokser hvor. Planter som har noenlunde samme krav til miljøet, og samtidig er tilpasset hverandres tilstedeværelse, vil vokse på samme sted. De danner det vi kaller et **plantesamfunn** eller en **vegetasjonstype**. Det er disse du kan finne igjen på **vegetasjonskartet**. Vegetasjonskartet kan for eksempel fortelle deg hvor du finner blåbær!

Vegetasjon varierer, men ikke alltid etter skarpe grenser. Det er derfor ikke sikkert du ser noe tydelig skille akkurat der streken går på kartet. Men tenker du på områdene samlet, vil du nok se at det er forskjell på dem.

ISBN: 978-82-90895-53-7

Giftig/ Spiselig

Noen av plantene vi finner underveis er spiselige og også veldig gode. Men vær oppmerksom! IKKE SPIS noe FØR du er HELT sikker på hva det er og at det er spiselig! Mange planter som er giftige kan ligne på spiselige planter.

Plukking

Det kommer andre etter deg! Ikke plukk plantene på postene!

Ljanselva - biologisk mangfold og kulturhistorie

Å vandre langs Ljanselva, er å vandre gjennom en del av Oslos historie. Her har vært sagbruk, møller, kruttverk, smier, skoler, husflidsskole og en festplass som på fine sommerkvelder samlet hundrevis av mennesker. I dag er rester av tidligere tiders bruk å finne langs turveiene og stiene ved elven.

Ljanselva er rik på biologisk mangfold. 15 pattedyrarter, 65 fuglearter og 1 amfibiart er dokumentert langs vassdraget. Det er stor variasjon av naturtyper langs elva, og det gjør at det blir mange leveområder for dyr. Alle de ulike vegetasjonstypene inneholder ulike arter av planter og insekter. Ta gjerne med en flora og fuglebok når du vandrer her – for her er det mye spennende å se!

Post 1 Leikvoll

Der vi i dag finner en barnepark, var i gamledager et utfartssted for Kristiania-folket. Da fantes det her musikkpaviljong, danseplattning og benker. Det fortelles at det i 1911 var over 3000 festdeltagere på St. Hans festen. Der det er mye tråkk finner vi gjerne groblad, løvetann, gress og ulike andre arter som er rasktspirende og som tåler tråkk. Rundt plassen er vegetasjonen høyere og mer stabil.

Groblad *Plantago major* 10–50 cm. Blomstrer juni–september. Bladene er eggeformede til elliptiske. Et blomsteraks i midten med mange uanselige blomster. Vanlig på åpen, mager, slitt og hardtrampet jord, ofte i veikanter og småveier. Arten er spredd med mennesker fra Europa. Indianerne kalte den "hvite manns fotspor". I folkemedisinen har groblad vært brukt til å hele sår, altså gamledagers "plaster"...

Furu-kongle

Furu *Pinus sylvestris*, 2–40 m. Nålene sitter i par og blir 2–5 år. Oppe på stammen og på greinene faller barken av i papirtynne, rødbrune flak. 1–3 kongler sitter sammen og åpnes etter knapt 2 år.

Hvitkløver *Trifolium repens* 10–30 cm. Blomstrer juni–august. Vanlig i plener, på eng og veikanter. Blomster hvite. Blekbrune etter blomstring. Alle plantene i kløverslekten har 3-koplede blader – derav slektsnavnet trifolium som betyr tre blader. Av og til skjer en mutasjon hos hvitkløver. Se om du finner er ”firkløver” – det skal bety lykke!

Hengeaks *Melica nutans* 30–60 cm. Blomstrer mai–juli. Stråene rette eller bøyde. Småaksene er ofte brunfiolette og henger til en side.

Hårfrytle *Luzula pilosa* 10–25 cm. Blomstrer april–mai. Vokser i tuer i skogglenner, veikanter, hogstfelt og strender. Vintergrønne grunnblader med lange hår. Enkle blomster (i blant to) på lange skaft. Tilhører sivfamilien.

Løvetann *Taraxacum* sp. 10–50 cm. Blomster mai–august. Blomstene står i kurver på bladløse, hule stengler. Bladene danner en rosett rundt blomsterstilkene. I folkemedisinen har løvetann blitt brukt som vandrivende middel. Man kan spise de unge bladene som salat. Løvetann vokser på alle typer gressbakker og skrotmark, og blir ofte sett på som en ugressplante. Frøene sitter på en såkalt fnokk, som lett sprer frøene med vinden.

Spansk kjørvel *Myrrhis odorata* 60–160 cm. Blomstrer mai–juni. Skjermplante som kan ligne på hundekjeks. Stengelen er hul og mykhåret. Myke, hårete blader som ofte har hvite flekker. Hele planten lukter anis! Dette er en gammel krydder og medisinsplante og du finner den gjerne der det har vært eldre bebyggelse eller der den har forvillet seg ut i naturen. Opprinnelig fra Sør-Europa.

Hestehov *Tussilago farfara* 5–20 cm. Vanlig på leiret, fuktig jord. Dette er en av de tidligste vårblomstene og blomstrer i mars–mai. Blomsterstilken har rødbrune skjellblader. Hvis du synes det er vanskelig å skille løvetann og hestehov – se på blomsterstilken! Bladene kommer senere enn blomsten og har et hesteskoformet omriss – derav det norske navnet.

Post 2 Gråor-askeskog

Herfra og ned til fisketrappene er det vegetasjonstypen gråor- askeskog som dominerer langs elveløpet. Typiske arter, foruten gråor og ask er: svartor, spisslønn, hassel, hvitveis, vårkål, korsknapp og leddved.

Gråor *Alnus incana* 3–20 m. Blomstrer april–mai. Vi finner den ofte langs bekkeleier og grøfter slik som her. Barken er gråaktig og ofte glatt. Bladene er spisse og dobbelt sagtannede. Treet kan ta opp nitrogen gjennom soppknoller på røttene og feller derfor bladene mens de er grønne. Oreraklene er blant de første som blomstrer om våren. Hunnraklene blir til "orekongler" når de modnes.

Hegg *Prunus padus* 3–14 m. Blomstrer mai–juni med hvite vel-luktende blomster i lange, hengende klaser. Vokser på fuktig jord. Heggspinnmøll spiser enkelte år opp alle bladene på trærne. De spinndekkede trærne får et spøkelsesaktig utseende, men i løpet av sommeren danne nye blader.

Hassel *Corylus avellana* 2–6 m. Blomstrer (rakler) allerede februar–april. Bladene er hårete, avrundete, sagtannede og tilspissede. Røde kjertelhår på bladstilken. Du kjenner sikkert til hasselnøtter? Se om du finner!

Marikåpe *Alchemilla* sp. Flerårig urt men forvedet stengel. Store, runde eller nyreformede rosettblader med tannete lapper. Det ligger ofte en dråpe i midten av bladet etter regnskyll eller morgendugg. Blomstene er små, gul-grønne og sitter i kvaster.

Knollerteknapp *Lathyrus linifolius* 15–35 cm. Blomstrer mai–juni. Vanlig i veikanter. Blågrønn. Vingekant på stengelen. Bladene har ikke klengetråd. Blomstene er rødfiolette og blir etter hvert blå og grålige. 3–6 blomster i klase.

Ask *Fraxinus excelsior* 10–35 m. Blomstrer i mai. Får løv sent om våren. Vokser i frisk – fuktig næringsrik moldjord. Dette treet kan du lett kjenne igjen om vinteren på de mørke knoppene. Bladene er sammensatt parvis på egen stilk, 4–7 par. Asken har nøtter med vinger som ofte sitter på treet om vinteren.

Bringebær-
blomst.

Bringebær *Rubus idaeus* 0,5–2 m- Blomstrer juni–juli. Bringebær vokser på åpen nitrogenholdig jord, på hogstfelt, i veikanter og kratt. Grenene har torner som beskytter planten mot beiting. Tilhører rosefamilien. Frukten er en sammensatt steinfukt som modnes om høsten og er røde og søte. Plukk og smak! Bladene kan tørkes og brukes til te.

Ormetelg *Dryopteris filix-mas* 25–120 cm. Denne bregnen er vanlig i skog, kløfter og skråninger. Skaftene har gulbrune-blekbrune skjell. 5–8 sporehuser på undersiden av bladene.

Post 3 Maurtue

Mauren er et insekt, alle insekter har seks bein. De bygger tuer av barnåler, strå og små pinner. Maurtuene kan bli store med hundretusenvis av beboere. Maurene danner samfunn av arbeidere, hanner og dronninger. På en solskinsdag i juni kan du se ganske mange store maur med vinger. Det er dronningene og hannmaurene som er ute og svermer.

De befruktete hunnene vil danne nye kolonier. Mauren holder små bladlus som "husdyr".

Bladlusene melkes for sukker. Visste du at det finnes

53 maurarter i Norge?

Post 4 Kruttverket

Her kan man se rester etter det gamle kruttverket som var i drift fra 1855. I 1884 skjedde en ulykke, og kruttverket ble ødelagt av eksplosjoner. Ulykken skjedde om natten og to menneskeliv gikk tapt. Hadde det skjedd om dagen kunne det gått langt verre.

Bekkekarse *Cardamine amara*
15–45 cm. Blomstrer mai–juni. Vanlig på våt, næringsrik jord i kildedrag og skogsbekker. Kronblad hvite. Tilhører korsblomstfamilien. Alle blomster i denne familien har fire kronblader. Frøene dannes i en skulpe. Hos bekekarsen sprekker den opp og sprer frøene eksplosivt. Planten smaker bittert.

Knuskkjuka *Fomes fomentarius*. Fruktlegerne (det vi ser av soppen) er treharde og hovformede. Soppen kan ikke spises. Soppens kjerne er lettantennelig og har vært brukt siden steinalderen til opptening. Den har også vært brukt i folkemedisinen til å stanse blødninger. Knuskkjuka vokser vanligvis på bjørk, men kan også forekomme på andre løvtrær.

Død ved

Når skogen får stå i fred i lang tid, får vi flere ulike voksesteder og dermed flere arter av sopp, planter og dyr enn om skogen hugges jevnlig. Døde stammedeler og greiner er et eldorado for et stort antall truede sopp, moser, lav og insekter. Artene bruker den døde veden til å spise (næring). Det kan også være et sted å bo eller jakte. Men er insekter og sopp så viktig? Ja, for det er så mye i naturen som henger sammen! Når det er mange forskjellige sopp og insekter, vil det også bli mange fugler i et område. Og hvem syns ikke det er vakkert med variert fuglesang om våren? Soppene er også viktige for å bryte ned døde dyr og planter. Enda bedre for resten av naturen er det når døde trær får bli liggende helt urørt. Det ville gitt arter av sopp og lav større flater å boltre seg på!

Post 5 Planter langs stien

Rød jonsokkblom *Silene dioica* 20–60 cm. Blomstrer juni–august. Flerårig plante i nellikfamilien med rosa-røde blomster. Hann- og hunnblomstene sitter på hver sin plante.

Korsknapp *Glechoma hederacea* 5–15 cm. Blomstrer april–juni. Denne finner du gjerne i langs veikanter. Tilhører leppeblomstfamilien. Støvnknappene danner et kors. Den kan lage lange krypende skudd som danner røtter og gir opphav til nye planter.

Løkurt *Alliaria petiolata* 20–100 cm. Blomstrer mai–juni. 2-årig. Stengelen er enkel eller med få greiner. Kronblader hvite. Blader er hjerteformet og tannet. Lukter løk!

Planter langs stien forts.

Vandelrot *Valeriana sambucifolia* 40–130 cm. Blomstrer mai–juli. Blad med 3–5 par småblad og stort endesmåblad. Kronen 5–6 mm lang. Må ha det ganske fuktig, men kan ikke vokse nede i vannet. Blomsterstand glissen med tette kvaster.

Skogstjerneblom *Stellaria nemorum* 15–100 cm. Blomstrer juni–juli. Vokser på skyggefulle og fuktige steder. Blekgroønn og hårete. Blomster med hvite, dypt kløvde kronblader.

Bilder: Hilde Friis Solås / Norman Hagen

Svartor *Alnus glutinosa* 5–25 m. Blomstrer mars–april. Vanlig på fuktig og næringsrik jord. Årskvister er klebrige. Alle kongler på tydelige skaft. Barken er mørk gråbrun og blir etter hvert furet. Bladene er butte eller innbuktet.

Kratthumleblom *Geum urbanum* 30–70 cm. Blomstrer juni–august. Vokser på frisk mold eller mineraljord, gjerne i kratt, som navnet tilsier. Deler av rota har blitt brukt som erstatning for kryddernellik. Frukten har et langt nebb med krok som lett fester seg til klær og pels slik at frøene spres.

Hybrid
– enghumleblom x kratthumleblom

Enghumleblom *Geum rivale* 20–50 cm. Blomstrer mai–juli. Trives på fuktig, næringsrik jord. Stengelen er rødbrun opp. Bladene er trekoplete med små øreblad. Blomsten henger, men når den står i frukt er stilken opprett. Rødbrune begerblader og blekgule-rødlige kronblader.

Post 6 Ljansviadukten

Restene av den store broen der Smaalenstoget (Østfoldstoget) en gang gikk, er synlige på denne siden av elven. Dette var et fantastisk stykke ingeniørkunst, særlig tatt i betraktning at alle deler av broen måtte settes på plass med håndkraft. Legg merke til den store skjæringen i fjellet. Smaalensbanen ble åpnet i 1879 og stod frem til 1929.

Noen av plantene du kan se i dette området:

Maiblom *Maianthemum bifolium* 5–20 cm. Blomstrer mai–juni. Vanlig på fuktig, litt skyggefull og mager jord. Opprett stengel med to blader. Velluktende hvite blomster. Bærene blir røde når de modnes. Giftig!

Trollbær *Actaea spicata* 30–70 cm. Blomstrer i mai–juni. Ganske vanlig på skyggefull og kalkholdig jord i frodig skog, edelløvsskog, bekker og rasmark. Store flikete blader. Hvite blomster. Svarte bær. Svært giftig!

Rogn *Sorbus aucuparia* 3–15 m. Blomstrer mai–juli. Blad med 6–8 par like store tannete småblad. Får røde/orange frukter om høsten. Disse er fine å lage rognebærgelé av! Tidligere sa man at mye rognebær ga en streng vinter, men også det motsatte ble sagt.

Liljekonvall *Convallaria majalis* 10–25 cm. Blomstrer i mai–juni. Vanlig i eikebakker, urterik blandingskog og lunder. Oftest to lansettformede blader. Kantete stengel med 6–12 klokkeformede hvite blomster som henger på en side. Lukter godt! Danner røde bær om høsten. Giftig!

Firblad *Paris quadrifolia* 10–35 cm. Blomstrer mai–juni. Ganske vanlig i fuktig jord i lunder, sumpskog, bekkekløfter og kløfter. Litt illeluktende. Opprett stengel med fire blader i krans. En blomst med grønne kron- og begerblad. Blåsvart bær. Giftig!

Sisselrot *Polypodiaceae vulgare* 10–40 cm. Vanlig bregne på berg og steinrøyser. Vintergrønne blader. Jordstengelen smaker lakris!

Post 7 Lavurtgranskog

Denne vegetasjonstypen er vanlig på næringsrik jord overalt i Oslo. Her er det gran som dominerer i tresjiktet, men vi finner fortsatt innslag av edelløvtrær. Vanlige arter i feltsjiktet er hvitveis og gressarten snerprørkvein samt trollbær og maiblom som er beskrevet i post 6. Vi finner også innslag av skogsvinerot.

Kongle fra gran

Gran *Picea abies* kan bli 50 m høyt. Blomstrer i mai. Hunnblomstene blir til hengende kongler. Nålene sitter spredt og enkeltvis. Lysegrønne skudd om våren som kan brukes til å lage te.

Hvitveis *Anemone nemorosa* 8–30 cm. Blomstrer april–mai. Vokser på litt fuktig jord i løv- og barskog, kratt, skog- og veikanter. Stengelen er ofte purpurfarget. Tre blader på stengelen. Kronbladene er hvite, av og til rødfiolett. Pollenknappene er gule.

Skogsvinerot

Stachys sylvatica 30–120 cm. Blomstrer juni–august. Stengel mykt håret. Hjerterformete blader. Blomstene sitter i kranser. Nederst er kransene skilt. Øverst er de formet som et aks. Krone purpurrod med hvite merker på underleppen. Planten lukter sterkt og vondt. Den har derfor vært brukt i midler mot lopper, lus og møll.

Post 8 Strutseving

Denne arten finnes i områder langs hele elven og er en typisk art for vegetasjonstypen ”gråor-heggeskog” som du finner akkurat her. Vårkål utnytter lyset før bregnebladene folder seg ut.

Vårkål *Ranunculus ficaria* 5–25 cm. Blomstrer april–mai. Blad hjerterformete, kjøttfulle og rundtannete. Blomster med smale og gule kronblader. Den har vært brukt til C-vitaminkilde i vårknipa. Men OBS! Dette kan være farlig da den inneholder adskillige giftstoffer!

Fertilt skudd fra året før

Bladene rulles ut om våren.

Strutseving *Matteuccia struthiopteris* 70–15 cm. Store tuer med lysegrønne og finlodne blad i flotte rosetter. Disse smalner nedover, men har sin fulle bredde ved den korte spissen. Sporehusene sitter på egne blader som står gjennom vinteren. Strutseving er et vanlig innslag i gråorskogen og du finner den hele i hele strekningen langs elved.

Post 9 Alm-lindeskog

Løvskog med mange varmekrevende treslag som alm, ask, lind, eik, bøk og lønn, kaller vi edelløvskog. Vegetasjonstypen her kalles ”alm- lindeskog”. Det er særlig alm som dominerer i tresjiktet, men vi finner også ask, lind, og hassel samt bjørk og osp. I bunnsjiktet finner vi blandt annet trollbær, firblad og hvitveis som er beskrevet tidligere.

Lind *Tilia cordata* 10–35 m. Blomstrer i juli. Vanlig innslag i edelløvskoger på næringsrik jord. Hjerterformede blader. Ofte dyrket. Blomstene lukter søtt og kan brukes til å lage te. Har lenge vært brukt i folkemedisinen. Veden er løs og lett å arbeide med. Derfor brukes den mye til treskjæring.

Alm *Ulmus glabra* 10–35 m. Bladene er sagtannet, sterkt rue av korte stive hår og har ”skjev” bladgrunn. Gamle fru alma er skjev og skjeggete, er en huskeregel for å kjenne igjen arten. Blomstrer før løvsprett. Frukten er en nøtt med vinger.

Post 10 Eng

Denne engen er rester etter gammel kulturmark på Hallangerjordet. Enga domineres av hundekjeks og gressarten engreverumpe, men det finnes mange andre arter innimellom. Spesielt i et lite område helt mot skogen i nord finnes en rik blomsterengflora med firkantperikum, skogstorkenebb, hundekjeks og tveskjeggveronika.

Post 10 forts.

Engreverumpe *Alopecurus pratensis* 50–150 cm. Vanlig gressart på frisk kulturmark. Tidligere dyrket. Småaks sitter tett i myk topp. Få leddknuter på strået. Bladene er ru på toppen.

Engsyre *Rumex acetosa* 30–90 cm. Blomstrer mai–juli. Vanlig i vei- og åkerkanter og på eng. Stilken er opprett og myk. De nederste bladene er pilformede. Har tidligere vært brukt som medisinplante. Bladene smaker syrlig, men inneholder oksalsyre og bør inntas i små mengder.

Hvitmaure *Galium boreale* 20–50 cm. Opprett stengel med fire blader i krans. Hvite blomster i klaser fra bladhjørnene.

Markjordbærblomst

Markjordbær *Fragaria vesca* 5–20 cm. Blomstrer mai–juli. Blader trekplede. Kronblader hvite. Visste du at jordbæret ikke er et bær, men en oppsvulmet blomsterbunn? De små "prikkene" er smånøtter som kan bli til nye jordbærplanter. Jordbærplantene kan også formere seg med utløpere som danner kloner av morplanten. Markjordbær smaker søtt og godt. Finn et strå og trø dem på!

Engsoleie *Ranunculus acris* 20–70 cm. Blomstrer mai–september. Vokser i enger, kratt, åpen skog og ved bekker. Gule blomster. Mange kaller den for smørblomst.

Hundekjeks *Anthriscus sylvestris* 50–150 cm. Blomstrer mai–juli. Flerårig. Stengelen er hul og kantete. Kronbladene er hvite. Ser du hvordan blomstene sitter sammen i skjerm? Det er typisk for skjermplantefamilien som denne tilhører. Men pass på, denne familien omfatter mange giftige planter!

Skogstorkenebb *Geranium sylvaticum* 15–80 cm. Blomstrer mai–juli. Vanlig på frisk – fuktig næringsrik jord. Etter avblomstringen dannes en lang delfrukt som ser ut som et nebb, derav navnet storkenebb. Når frøene er modne sprekker "nebbet" og frøene slynges ut. Smart, ikke sant?

Tveskjeggveronica *Veronica chamaedrys* 5–35 cm. Blomstrer mai–juli. Vokser på beitemark, plen, eng og veigrøfter. Stengelen er håret på to sider (tve-skjegg). Kronbladene er blå med mørke årer, hvit i midten.

Timotei *Phleum pratense* 30–120 cm. Blomstrer juni–september. Vanlig gress på all slags kulturmark, ofte dyrket som fôr. Tett aks i toppen.

Hundegras *Dactylis glomerata* 40–100 cm. Blomstrer juni–juli. Vanlig på åpen jord, grasmark, veikanter, skråninger og kratt. Vokser i tuer. Grå–grønnlig. Mange småaks sitter tett sammen i toppen.

Post 11 Gråseljekratt

Bekkedraget er noe utvidet her, og det har skjedd en forsumpning. Her vokser gråselje, men også vanlig selje og istervier. Undervegetasjonen består av arter som trives i fuktig jord.

Gråselje *Salix cinerea* 1–6 m. Blomstrer april–mai. Årskvister lodne, eldre kvister brune. Blader 5–20 cm, bredest overfor midten.

Selje *Salix caprea* 3–15 m. Blomstrer april–mai. Særbu. Hannraklene er lodne og kalles ofte "gåsunger". Bladene er blankt mørkegrønne over, og blekgrønne og hårete under. Trærne har vært brukt til fletting og til stying. Om våren kan du lage seljefløyter av greinene. Få hjelp av en voksen.

Skogsnelle *Equisetum sylvaticum* 10–70 cm. Denne planten har noen "bladskudd" og noen skudd for å formere seg. "Bladskuddene" er ru og forgreinete og bøyer seg grasiøst.

Mjødurt *Filipendula ulmaria* 50–150 cm. Blomstrer juni–august. Vokser på fuktig – våt moldjord. Blomstene har hvitgule begerblad og sitter i tett lang kvast. Tilhører rosefamilien. Sterk lukt. Som navnet sier, ble denne planten tidligere tilsatt mjød. Den har dessuten hatt betydning i utviklingen av aspirin.

Skogsivaks *Scirpus sylvaticus* 30–120 cm. Blomstrer juni–juli. Vokser på fuktig – våt, næringsrik jord langs bekkeleier, dammer og grøfter. Tilhører starrfamilien.

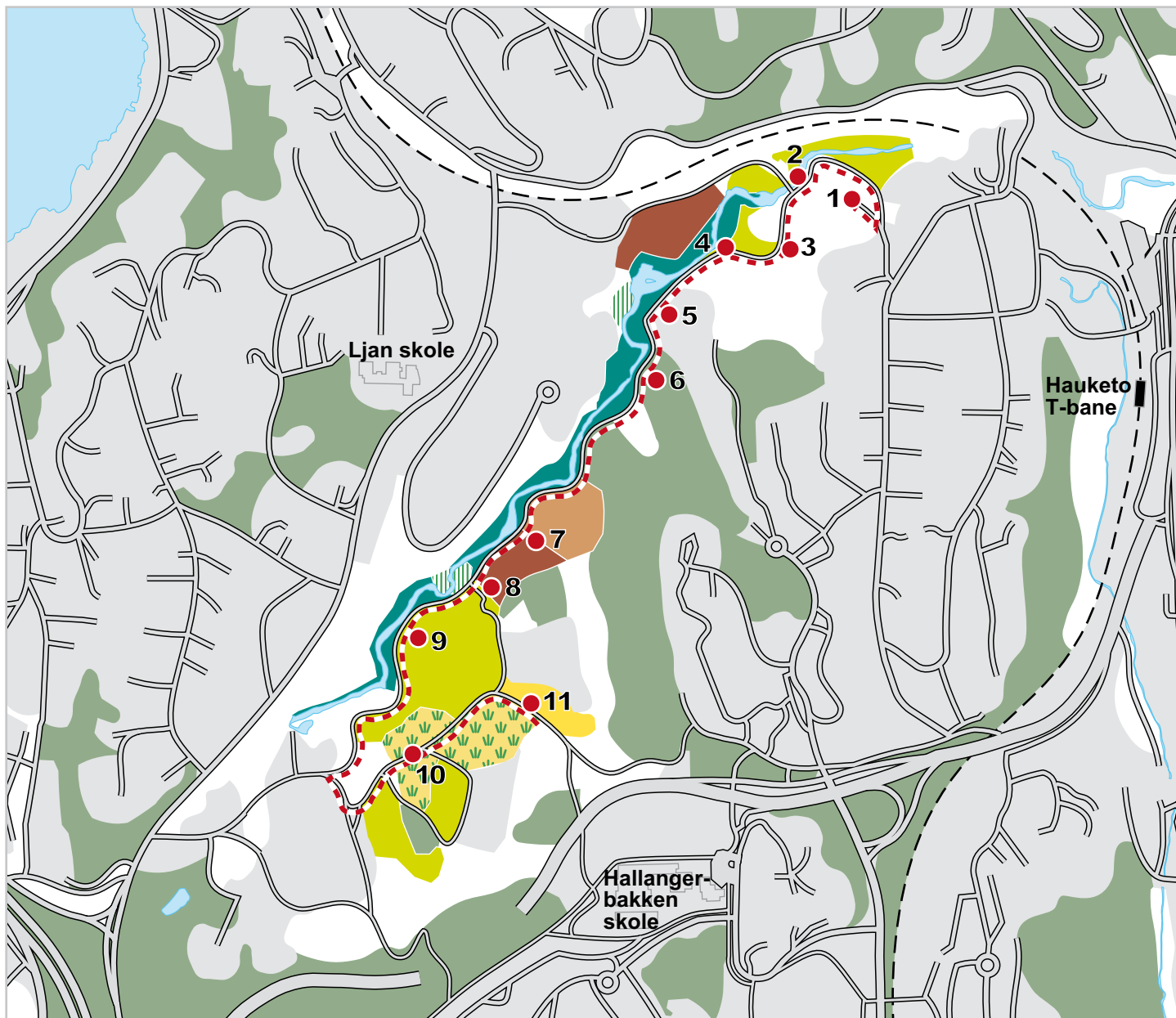
Stornesle *Urtica dioica* 30–200 cm. Blomstrer juli–august. Blir vanligvis bare kalt brennesle på grunn av brennhårene som finnes på hele planten. Den vokser på åpen, næringsrik jord og danner ofte tette bestander. Særbu. Stornesle inneholder vitamin A og C og er rik på mineraler. Unge skudd kan plukkes om våren og brukes til neslesuppe og stuinger. Prøv da vel!

Gulldusk *Lysimachia thyrsiflora* 20–70 cm. Blomstrer juni–juli. Vanlig på fuktig mark i edelløvsskog, kratt og kildedrag. Opprett rødbrun stengel. To og to blader motsatt. Gule blomster i klaser fra bladhjørnene.

Bekkeblom *Caltha palustris* 10–50 cm. Blomstrer april–juni. Noen steder kalles denne også soleihov. Vanlig på våt, næringsrik jord. Den er lett å få øye på langs bekker og tjern tidlig på våren med sine skarpt gule kronblad. Frøene har flyteorgan slik at de kan spres med vann. Hele planten er giftig!

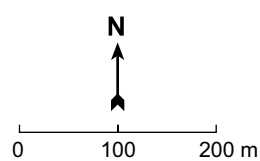

Tegnforklaring

- Natursti
- Natursti-poster
- Bebyggelse
- Vann

Vegetasjonstyper

- Gråor-heggeskog
Strutsevingutforming
- Alm-lindeskog
- Lavurtgranskog
- Gråor-askeskog
- Naturbeitemark
- Kalkfuruskog
- Gråseljekratt
- Alm-lindeskog/lavurtgranskog

Fremmede arter

Fremmede arter er planter og dyr som kommer fra et annet sted i verden. Der de kommer fra har de naturlige fiender. Det har de ikke alltid når de kommer til nye steder. Derfor kan de bli mange og konkurrere ut de artene som hører naturlig hjemme der de sprer seg. De aller fleste artene utgjør ingen trussel, men en del arter sprer seg ganske aggressivt. Eksempler på slike arter er kjempebjørnekjeks, brunsnegl, lupiner og kanadagullris. Artsdatabanken har gitt ut den såkalte "svartelisten". Der finner du en oversikt over innførte arter som man anser som en trussel mot det biologiske mangfoldet i Norge.

Hagelupin *Lupinus polyphyllus* 50–250 cm. Blomstrer juni–august. Innført art som lett forvilles på mager jord. Ofte i veiskrånninger og langs jernbaner. Ugreinet, hul stengel. Blader med 10–16 spisse småblad. Varierende blomsterfarge: lilla, rosa, blå, hvit. Hårete belg med 5–9 frø.

Kanadagullris *Solidago canadensis* 30–150 cm. Blomstrer september–oktober. Forvillet eller plantet på frisk åpen jord. Planten er innført som prydplante og sprer seg i tette bestander som skygger ut andre arter. Frøene har hvite hår som hjelper den å spre seg med vinden.

Fugler i området

Andemor med unger

Hannender i praktdrakt

Stokkand *Anas platyrhynchos* 57 cm lang. Vanlig ved vann fra kysten til fjellet over det meste av landet. En del trekker til De britiske øyer og kontinentet, mange overvintrer langs kysten. Stokkender dykker vanligvis ikke etter maten. I stedet siler den mat ut fra vannet mens den svømmer omkring.

Linerle *Motacilla alba* 16–19 cm lang. Vanlig i mange biotoper, gjerne i nærheten av folk og vann. Trekkfugl.

Blåmeis *Parus caeruleus* 10–12 cm lang. Hekker i løv- og blandingskog. Sees ofte ved fuglebrett om vinteren.

Flaggspett *Dendrocopos major* 23–44 cm lang. En av de seks hakkespettarterene som finnes langs Ljanselva (åtte arter totalt i Norge). Hakkespetter er viktige fordi de hakker hull som senere benyttes av andre arter. Flaggspetter hekker i alle typer skog, men oftest der det er gran eller furu da barfrø er en viktig vinterføde. Foto: Bård Bredesen

Fossekall *Cinclus cinclus* 17–20 cm lang. Norges nasjonalfugl. Hekker ofte ved fosser og stryk. Den plasserer reiret på utilgjengelige plasser ved vannet, noen ganger bak fosser! Dykker etter insekter og andre vanddyr. Om vinteren kan den ofte ses sittende på iskanter ved elver, på utkikk etter mat. Foto: Bård Bredesen

Gråspurv *Passer domesticus* 14–16 cm lang. Hekker ofte i nærheten av mennesker og er velkjent av de fleste. Opptreer vanligvis i flokk

Treslag i området

Her vises noen av treslagene dere kan finne på turen. Ikke alle er omtalt underveis. Vil du lære mer om treslag i Norge og hvor de opprinnelig kommer fra? Se Naturkart for St. Hanshaugen. Se www.noa.no.

Bilder: Hilde Friis Solås.

Alm *Ulmus glabra*. Blad sagtannet, sterkt rue av korte stive hår på oversiden. Bladstilk mindre enn 3 mm lang. Knoppene er spisse og har rustfarget hår. Blomstrer før løvsprett. Vindbestøvet og vindspredd.

Ask *Fraxinus excelsior*. Stort tre, opp til 25 m. Rak stamme og grågrønn bark. Blad ulikefinna med 3–6 par finner. Blomster små og svartfiolette i tette klaser før løvsprett. Flat nøtt med vingekant. De sorte knoppene gjør den lett å kjenne igjen om vinteren.

Bjørk *Betula sp.* Stort tre, 7–20 m. Hvite stammer med svarte felter. Bladstilk halvparten så lang som bladplate. Rakler som sprer pollen før løvsprett. Kan brukes til garnfarging. Garnet får da en klar gul farge.

Furu *Pinus sylvestris* Stort tre med lange parvise nåler. Hver nål blir 2–4 år i Sør-Norge. Nye nåler kommer bare på nye skudd. Sambu.

Gran *Picea abies*. Høyt tre med korte parvise nåler. Sambu. Hunnblomster blir til kongler. Vintergrønn.

Gråor *Alnus incana*. Tre eller stor busk med lysegrå bark, Vinterknopper butte, hårete. Unge kvister korthåret. Blad matte, sagtannede. Spisse eller avrundet. Små frukter som ligner på kongler. Sambu.

Gråselje *Salix cinerea* 1–6 m. Blomstrer april-mai. Årskvister lodne, eldre kvister brune. Blader 5–20 cm, bredest overfor midten.

Hegg *Prunus padus* Stor busk eller tre. Mørk, bitter bark. Blad bredt lansettforma eller avlange, fint kvasstannete, dunhårete under. Hvite blomster i lang klase.

Lind *Tilia cordata*. Stort tre opp til 20–30 m. Myke, hjerteformede blader. Blomsterstand med 4–15 blomster.

Rogn *Sorbus aucuparia* 3–10 m. Tre eller stor busk. Blad med 6–8 finner. Endefinnen ikke større enn de andre. Hvite blomster. Røde bær som kan brukes til å lage rognebærgele eller rognebærgrøt. Blomstrer i mai–juni.

Selje *Salix caprea*. Små til store trær, 3–8 m. Blad 5–10 lange, elliptiske til omvendt eggformete. Bladene har tenner eller ujevn kant.

Spisslønn *Acer platanoides* Stort tre, opp til 10–20 m. Blad håndfliket. Frukten er fin å sette på nesen!

Svartor *Alnus glutinosa*. Treets blader er ikke spisse i tuppen som gråor, men er butte eller med et innsnitt i bladspissen.